

YTTRANDE

Ert datum: 2025-04-10

Kulturdepartementet

Er referens: Ku2025/00416

Yttrande över Statens maritima och transporthistoriska museers och Statens försvarshistoriska museers redovisning av uppdrag att lämna förslag om organisationsförändring

Statens historiska museer har getts möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning och lämnar härmed sitt svar.

En organisationsförändring samlar förvars- och transporthistoria i en myndighet

SHM delar bedömningen att ett inordnande av Statens försvarshistoriska museer (SFHM) i Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) ger ämnes- och uppdragsmässiga fördelar genom att förvarshistorien samlas i en myndighet. Kunskapsuppbyggnaden och kunskapsförmedlingen om försvarshistorien samt samarbetet med andra myndigheter, organisationer och civilsamhället bör därigenom kunna stärkas.

Utredningens huvudargument är att de tre försvarsgrenarna sammanförs genom Armémuseum, Flygvapenmuseum och Marinmuseum. SHM instämmer men vill tillägga att kopplingen även till övriga museer är relevant. Vasamuseet nämns inte i den huvudsakliga argumentationen samt sparsamt i utredningen. Vasa är ett örlogsfartyg och del av Sveriges marina militära historia och transporthistoria. Samlingar och verksamhet inom militär historia finns vidare även vid Sjöhistoriska museet och Järnvägmuseet. Möjligheterna i en sammanslagen myndighet är bredare än försvarsgrenarna eftersom de teknik- och transporthistoriska aspekterna av den försvarshistoriska utvecklingen och vice versa kan kopplas samman.

En synergi som inte nämns är möjligheten att samordna verksamheterna i Flygvapenmuseum och civilflygsamlingarna i SMTM. Civilflygsamlingarna är idag inte publikt tillgängliga. Det krävs dessutom specialkompetens för att hantera luftfartyg på ett säkert sätt, även som museiföremål.

Möjligheterna till kostnadsbesparingar, synergier och effektivisering bör inte överskattas – uppdraget bör stå i fokus

Utredningen ser ett flertal möjligheter till kostnadsbesparingar, synergier och effektiviseringsvinster. SHM delar bedömningen att sådana finns, men vet av egen erfarenhet att nya behov och kostnader uppstår vid en organisationsförändring av detta slag. En större myndighet kräver t.ex. en större administrativ överbyggnad än en mindre myndighet. Behovet av planering, samordning och avstämningar ökar och kräver resurser. Vissa tjänster kan förvisso sparas in, men behov kan uppstå av fler inom befintliga kompetenser och/eller av nya kompetenser. Detsamma gäller tekniska system och annan infrastruktur som krävs för att klara en större och mer komplex verksamhet.

Förväntningarna på kostnadsbesparingar, synergier och effektiviseringsvinster bör hållas på en rimlig nivå och inte utgöra huvudskäl till en organisationsförändring. Myndigheternas samhällsviktiga uppdrag bör stå i fokus. Såväl Statskontoret som Riksrevisionen har återkommande pekat på svårigheterna med att verifiera sådana vinster vid myndighetssammanslagningar.¹ Det kräver utvecklade målsättningar, mätvärden och beräkningar som kan analyseras och följas upp.

En organisationsförändring kräver resurser, tar tid och har konsekvenser även på sikt

SHM instämmer av egen erfarenhet i att ett samgående mellan två myndigheter är en omfattande process som driver kostnader i genomförandet. Myndigheten vill framhålla detta mot bakgrund av att Regeringen i uppdraget anger att organisationsförändringen ska ske så att myndigheternas uppgifter utförs med bibehållen effektivitet och kvalitet. Organisationsförändringen ska enligt Regeringen dessutom genomföras på ett kostnadseffektivt sätt och inom befintliga ekonomiska ramar.

SHM:s erfarenhet är att kärnverksamheten kan upprätthållas vid ett samgående men inte utan att denna och ekonomin påverkas. Tid, ekonomiska resurser och kompetens måste avsättas för processen. Tidsramen till 1 januari 2026 är mycket snäv. SFHM och SMTM har dessutom flera större utvecklingsinsatser planerade, och dessa kommer med all sannolikhet att påverkas av samgåendeprocessen.

SHM vill understryka att konsekvenserna av samgåendet kommer att behöva hanteras under många år. Ett omfattande och uthålligt arbete krävs med att ta

¹ Se t.ex. Statskontoret (2010). *När fler blir en – om nyttan med enmyndigheter*; Riksrevisionen (2010). *Från många till en – sammanslagningar av myndigheter*.

fram en gemensam inriktning för verksamheten, se över organisationen samt ensa system, styrdokument, rutiner och arbetsformer. Därtill att skapa en gemensam organisationskultur, vilket är avgörande för att uppnå de vinster som förväntas och skapa en god arbetsmiljö. Även detta påverkar verksamheten och ekonomin under långt tid.

Organisationsförändringen bör kommuniceras och genomföras som ett samgående eller en sammanslagning

Formell utgångspunkt för uppdraget är att verksamheten i SFHM inordnas i SMTM, dvs. att SFHM:s uppgifter förs över till SMTM och myndigheten upphör. SHM:s egen erfarenhet av ett inordnande är att förändringen bör kommuniceras som ett samgående eller en sammanslagning av likvärdiga verksamheter, särskilt internt. Genomförandet bör ha ett starkt fokus på att skapa en ny gemensam organisationskultur. Det underlättar samgående processen och myndighetens fortsatta utveckling.

Myndighetens namn bör vara Statens försvars- och transporthistoriska museer

Det föreslagna namnet fungerar inte i förhållande till övriga statliga museer. Utredningens förslag Sveriges museer skulle innebära att samtliga statliga museer som är myndigheter skulle behöva nya namn. Därtill skulle de statliga museernas myndighetstillhörighet bli oklar.

SHM förordar ett namn i linje med övriga centralmuseers namn. Statens försvars- och transporthistoriska museer (SFTM) skulle vara ett bättre alternativ. Försvars- och transporthistoria är gemensamma nämnare för både SFHM och SMTM. Maritim verksamhet handlar i SMTM:s fall i hög utsträckning om transporter eller försvar och behöver därför inte specificeras i namnet, lika lite som luftfart eller järnväg specificeras. Maritim historia är ett brett ämne men någon form av specificering och pragmatisk lösning krävs. Vasamuseet och Sjöhistoriska museet handlar till stor del om försvarshistoria.

Beslut

Beslut i detta ärende har fattats av överintendenten Magnus Hagberg efter föredragning av utredaren Jan Turtinen. I beredningen har även avdelningschefen Noomi Eriksson deltagit.

Magnus Hagberg
Överintendent

Jan Turtinen
Utredare